

Niet alles bewaard

Nahuys heeft getracht om in zijn in 1888 gepubliceerde lijst¹ een volledig overzicht van het werk van Andries en Gerrit Schoemaker te geven. Hij heeft zowel de manuscripten vermeld waarvan hij wist waar ze waren, als die waarvan hij dat niet wist. Die laatste heeft hij overgenomen uit het 'Register' van de nalatenschap van Gerrit Schoemaker².

Van de hem bekende manuscripten bezat de Koninklijke Bibliotheek er 17 in 50 banden; die zijn daar allemaal nog. Verder waren er 2 delen in de familie gebleven en is 1 deel later aan het KOG geschonken; ook die zijn daar nog. Nahuys zelf bezat 18 manuscripten, in totaal 20 delen. Die zijn grotendeels uit het oog verloren; van slechts 4 ééndelige titels is bekend waar ze nu zijn.

Uit het 'Register' en twee kleine bronnen zijn 74 titels in 101 banden overgenomen. Nahuys wist dus niet waar die waren. Van 22 manuscripten in 36 banden is de verblijfplaats nu wel bekend. Daaronder zijn de meest imposante werkstukken van Andries Schoemaker: de *Beschryving en Afbeelding der Steden; Dorpen; Gehuchten; Adelyke en Andere Gebouwen ...* in resp. Noord-Holland en Zuid-Holland, samen 9 folio-band. Toen Nahuys zijn artikel schreef waren die eigendom van de classicus en archeoloog Jhr. dr. Jan Pieter Six (1824-1899)³. In 1858 vond in diens huis, Herengracht 511 te Amsterdam, de oprichtingsvergadering van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG) plaats. Na het overlijden van Six sr. schonken zijn zoons de Schoemaker-manuscripten aan het KOG, waar ze toen al geruime tijd in bruikleen waren.

Tenslotte zijn er nog 6 manuscripten à 1 band gevonden die Nahuys niet genoemd heeft.

Deze cijferbrij mag met de nodige korrels zout genomen worden. Ze geeft echter wel een indruk van het grote aantal manuscripten dat de Schoemakers hebben nagelaten en wat daar nog van over is. De hele lijst van Nahuys plus de 6 nummers die we toevoegden bestaat uit 119 manuscripten in 181 banden. Het lijkt wel zeker dat er nog meer geweest zijn. Op dit moment is van 54 manuscripten in 99 banden bekend waar ze zijn. Dat zou betekenen dat ongeveer de helft van de Schoemaker-manuscripten verloren is gegaan of althans niet bekend is. Nu zal het wel zo zijn dat dit minder belangrijke manuscripten betreft, of van mindere omvang, maar de gedachte dat met de nu bekende ca. 100 banden wel ongeveer het hele Schoemaker-oeuvre veilig gesteld is klopt niet.

Als handschriften eenmaal in een bibliotheek opgenomen zijn blijven ze daar in het algemeen ook. Zo staan in de Koninklijke Bibliotheek nog de 40 Schoemaker-nummers die in 1807 en 1833 gekocht zijn. Maar in de 18^e en zelfs tot aan het begin van de 20^e eeuw waren het vermogende particulieren die een verzameling boeken, of andere historische objecten van geschiedenis of kunst, verzamelden. Later, meestal na hun overlijden, werd zo'n bibliotheek of collectie geveild en raakte ze uit elkaar. Gewoonlijk werd daar een catalogus van gedrukt, die vaak bewaard is gebleven. De kopers zijn dikwijls niet te achterhalen, temeer omdat vaak via makelaars gekocht werd.

Het is interessant om na te gaan langs welke weg de verschillende manuscripten op hun huidige plaats terecht gekomen zijn. Om ze allemaal op te sporen zouden alle veilingcatalogi vanaf 1738 nageplozen moeten worden op stukken van Andries en Gerrit Schoemaker. Maar die catalogi zijn er niet allemaal meer. Ook zijn manuscripten onderhands verkocht of gewoon verloren gegaan. Als er al namen van kopers bekend zijn, zijn dat vaak makelaars, die kochten in opdracht van een ons onbekende. Bovendien kan de titelomschrijving in de verschillende catalogi sterk verschillen en soms zijn delen uit elkaar geraakt en anders ingebonden.

Door dat alles is het onmogelijk om een ook maar enigszins sluitend overzicht te krijgen van de weg die de verschillende handschriften vanaf de nalatenschap van Gerrit Schoemaker hebben afgelegd. Maar er tekenen zich wel enkele lijnen af en het is toch wel belangwekkend om die weer te geven.

Joost Romswinckel

Joost Romswinckel (1745-1824)⁴, jurist en magistraat, verzamelde ca. 23.000 boeken, 9.500 kaarten en 300 handschriften. Hij woonde op het Rapenburg in Leiden. In 1807 ontplofte daar een met buskruit geladen schip, waardoor de wijde omgeving in een ruïne veranderde. Er waren tientallen doden en vele gewonden. Ook een dochter van Romswinckel kwam om. De verzameling boeken en kaarten bleef als door een wonder gespaard, maar had geen onderkomen meer. Romswinckel bood ze Lodewijk Napoleon aan, die in datzelfde jaar het Mauritshuis had gehuurd om de door hem zo genoemde Koninklijke Bibliotheek in onder te brengen. Dat leidde tot een overeenkomst waarbij het bezit van de Koninklijke Bibliotheek in één keer meer dan verdubbeld werd.

In de bibliotheek van Romswinckel bevonden zich een aantal van Andries Schoemakers vroege manuscripten, met numismatiek als onderwerp. Gezien zijn leeftijd kan Romswinckel die niet zelf op de veiling van de nalatenschap van Gerrit Schoemaker in 1737-1738 gekocht hebben. Het is trouwens de vraag of ze niet daarvoor al van de hand gedaan waren, want in de 'Registers' van Gerrit's nalatenschap zijn ze niet met zekerheid aan te wijzen. In ieder geval moeten ze vóór Romswinckel nog eigendom van één of meer anderen geweest zijn. Wie dat waren is niet bekend.

De volgende delen in de Koninklijke Bibliotheek zijn in 1807 uit de bibliotheek van Romswinkel verkegen. De vaak lange titels zijn hier sterk afgekort; de volledige titel staat in het hoofdstuk 'De handschriften Penningkunde'.

- 73 A 4 Nederlandsche historiepenningen, dl. 5 en 6; 1679-1718 / S.I. / 1700-1725
- 131 B 24 Nederlandsche historiepenningen, dl. 2-4: "Historis verhaal der Nederlandsche gedenck en leg penningen mitsgaders de ...
- 74 C 18 Schouburg der Nederlantsche gedenk- en rekenpenningen, mitsgaders de nootmunten [...]. Behelsende alzoo een geschiedenis ...
- 74 C 22 Jaarboek der Nederlandsche historiepenningen; 1500-1536 / S.I. / 1700-1725
- 74 C 10-11 Afbeelding van de noot- en velmunten, met korte geschiedkundige uitleg; 1415-1719 / S.I. / 1720-1735
- 74 C 12-17 Beschrijving der Nederlandse historiepenningen; 1555-1714 / S.I. / 1717
- 74 C 19-21 Schouburg der historische gedenkpenningen van de seventien proventien, doch besonderlijk van de seven geunieerde provincien ...
- 74 C 23-30 Korte beschrijving der leg- en rekenpenningen van de Nederlanden en wel inzonderheid van de Geunieerde Provintien [...], ...
- 74 C 31-33 Schouwburch der medalische historie van de Nederlanden, zijnde eene nauwkeurige beschrijving van de goude, zilvere, kopere ...
- 74 D 22 Stukken betreffende Nederlandse medailles en gedenkpenningen; 1574-1786 / S.I. / 1775-1800
- 132 F 9 Schouburg van het Nederlants leg Gelt of Rekenpenningen van soo veel als die In't gebruik gebragt en voorhanden zijn volgens ...
- 78 H 61 Genialogische tafel van het doorlugtig huys en overout geslagt van Egmont; tot 150 / S.I. / 1680-1700

Jacobus Koning

Jacobus Koning (1770-1832)⁵ begon zijn loopbaan als leerling in een boekwinkel en bracht het in 1817 tot griffier van een der Amsterdamse vrederechten. Hij heeft boeken en tijdschriftartikelen op zijn naam staan, maar is vooral bekend door de catalogi van zijn verzamelingen.

Catalogus van eene aanzienelijke verzameling van Latijnsche, Nederduitsche en eenige weinige Fransche uitmuntend geconditioneerde boeken ... verkoop op 22 september 1828 en volgende dagen ..., ten huize van ... P. den Hengst en zoon.

Catalogus der letterkundige nalatenschap van wijlen Jacobus Koning ..., deel 1, verkoop op 29 april t/m 3 mei 1833, deel 2, verkoop op 14 t/m 18 oktober 1833 met Appendix van handschriften.

Ook hij kan gezien zijn leefjaren niet rechtstreeks op de veiling Schoemaker gekocht hebben. Soms geven aantekeningen op titel- of schutbladen inlichtingen over wie eerdere bezitters waren. O.a. op de website van de KB zijn die vermeld.

Op de veiling 29 april 1833, in 'Het Huis met de Hoofden' te Amsterdam, verwierf de Koninklijke Bibliotheek een aantal Schoemaker-manuscripten Ze staan vermeld in deel 1 van de catalogus Koning, onder Geschiedkunde.

KB nr.	titel in catalogus	cat.nr.	prijs
78H40	Beschrijving van Nederland	1-63	14,75
78H46-47	Korte Beschrijving van Westvriesland kennemerl... , deel 3 en 4	1-64	6,50
78H43	Korte Beschr. ... oude adelyke huysen ...Westvrsind.. Bloys dl 1	1-65	15,25
75J9	Kort en beknopt verhaal van de Graaven en Graafkh Holland ...	1-66	20,--
130B14	Aant en Beschr van 't Huis, ... Princen van Oranje en Nassau	1-67	14,50
70H57	Leevens Beschrijving der Bisschppen (van Keulen en Utrecht) 2 dl	1-68	8,--
onbekend	Naamlijst der Regering en andere stukken betr. de stad Amsterdam	1-71	7,75 x)

x) deze is van Gerrit Schoemaker; huidige verblijfplaats onbekend.

Hendrik Busserus

De verzamelaar Hendrik Busserus (1701-1781) had op een veiling in 1759 veel topografische tekeningen en prenten gekocht. Hoewel in de veilingcatalogus de naam van de opdrachtgever niet is genoemd, waren ze afkomstig van Willem Henskes (1717-1762), die op zijn beurt in 1743 de verzameling Brouërius van Nidek had gekocht.⁶ Maar de verzameling die Busserus in zijn huis op de Haarlemmeerdijk bijeenbracht was veel ruimer. Bij de verkoop van zijn nalatenschap in augustus, oktober en november 1782 verschenen 4 veilingcatalogi met samen ca. 750 bladzijden.⁷

1. *Naamlyst van een Atlas van de Zeven Vereenigde Nederlandsche Provintien ...*, 2 dl.,veiling 12 Augustus 1782 e.v.

2. *Catalogus van een fraaye verzameling Boeken, ...*, veiling 14 Augustus 1782

3. *Catalogus van een Fraay Kabinet van zoo gecoulerde als ongecouleurdfe teekeningen ...*, veiling 21 October 1872 en

4. *Catalogus van een fraay Kabinet van Prentkonst ...*, veiling 25 November 1782.

In deel 1 staan op pag. 251 - 253 onder nr. 2 t/m 10 manuscripten van Andries Schoemaker. Deze zijn, samen met andere nummers, gekocht door makelaar Oets. We weten niet of hij in opdracht of voor eigen rekening kocht, maar diverse Schoemaker-manuscripten vinden we terug in de verzameling Burlett.

Everard de Burlett

Er waren tenslotte drie generaties Burlett bij deze verzameling betrokken.⁸ Van de nalatenschap van Everard senior, waarvan verder niets bekend is, verscheen de

Catalogus van eene capitale verzameling (...) van een veiling, gehouden op 13 april 1807 te Amsterdam⁸. Daarin is heel wat uit de verzameling Busserus te herkennen.

In het exemplaar van de Catalogus in het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie is genoteerd: "t Geheelen

montant van het Verkogten bedraagt f 6825.7.- Idem van het opgehouden f 8.560. In hetzelfde exemplaar staan ook prijzen en kopers vermeld en daarbij komt de naam 'Burlett' veelvuldig voor. Blijkbaar heeft zoon J. de Burlet getracht een groot deel van de verzameling te behouden. De reden hiervan is misschien af te leiden uit het jaartal van de veiling. Napoleon liet graag zo veel mogelijk verzamelingen naar de Bibliothèque Nationale in Parijs brengen Blijkbaar is op deze manier getracht dat te voorkomen.⁹

Op 23 september 1850 komt er opnieuw een veiling, nu van de nalatenschap van Everhard de Burlett (1802-1849), zoon van J. en kleinzoon van de Eduard uit 1807. Hij was Amsterdammer, koopman en amateur-schilder/-tekenaar en bestuurslid van de Koninklijke Akademie voor Beeldende Kunsten. In tegenstelling tot de catalogus van 1807 geeft deze van 1850 een vrij goede indruk van de verzameling. In deze

Catalogus van ... Atlassen, ... Teekeningen, ... Prenten ... Nagelaten door E. de Burlett, Amsterdam 1850, is op onderdelen nog overeenstemming te zien met de catalogus van Busserus. Onder een kopje 'Catalogus van gebonden prentwerken' staan onder de nrs 2 - 10 manuscripten van Schoemaker.

Barend van Lockhorst

Volgens het Nederlands Adelsboek¹⁰ was Barend ridder van Lockhorst van Bonlez heer van Toll (bij Koudekerk), Veenhuizen (N. Holl). Kenberg (Limburg) en Bonlez (Z. Brab.), geb. Rotterdam 9 Feb. 1771, lid van de Holl. ridderschap, hoogheemraad van Schieland, vroedschap en raad van Rotterdam. Hij overleed te Aken 14 Nov. 1831. Bij Koninklijk besluit van 5 Mrt. 1816 werd hem de titel van baron van Bonlez geweigerd, maar wel verheffing in de Ned. Adelstand verleend met toevoeging van Bonlez achter zijn naam. Op 21 Oct. 1828 kreeg hij de titel van ridder, overgaand bij eerstgeboorte.¹¹

Het Château de Bonlez ligt in Waals Brabant, in de plaats van dezelfde naam, ongeveer 25 km. ten zuidoosten van Brussel. Het is een stenen gebouw, omringd door een gracht en met vier torens op de hoeken. Het bestaat nog en is privé bezit. De connectie van Barend van Lockhorst met dit kasteel is niet helemaal duidelijk, maar bestond in elk geval al in 1812, toen hij vroeg om de titel baron van Bonlez te mogen voeren. Hij en zijn gezin woonden er in elk geval in 1822, 1829 en 1835, want toen trouwden zijn twee dochters, Anna (2x) en Albertine, op Bonlez. Ook Barend's zoon Dirk woonde er, want in de jaren 1827 t/m 1834 zijn drie kinderen van hem en zijn eerste vrouw op Bonlez overleden. Barend's dochter Anna is, mogelijk vanaf haar 2^e huwelijk in 1829 met Charles François Guillaume Ferdinand 6^e hertog de Loos Corswarem, op Bonlez blijven wonen en stierf er op 24 Nov. 1875.

Van iemand die zo veel moeite deed om zijn veronderstelde adellijke afkomst erkend te krijgen, is het te begrijpen dat hij geschriften over genealogie en heraldiek ging verzamelen. Verder bevatte zijn bibliotheek bijna alles wat er op het gebied van de Nederlandse topografie en geschiedenis was verschenen. Misschien werd zijn verzamelwoede mede aangewakkerd door twee bekende Belgische bibliofielen die in dezelfde tijd leefden: La Comtesse Anne Philippinne Thérèse d'Yve (1738-1814) en Karel van Hulthem (1764-1832)¹²

Waarschijnlijk is de bibliotheek op kasteel Bonlez gevormd en daar gebleven tot de dood van Barends kleindochter Léontine. Zij was op 11 april 1830 op Bonlez geboren en overleed in Brussel op 6 april 1906. Haar echtgenoot, Gustave Baron de Zuylen de Nyevelt (van) de Haer, was op 20 Maart 1890 in Brussel overleden. Helaas weten we niet wat de bibliotheek van Barend van Lockhorst bij diens dood in 1831 aan boeken en manuscripten bevatte. We kennen alleen de verkoopcatalogus van 1910 - bijna 80 jaar na zijn dood.

In al die jaren is de bibliotheek niet onaangeroerd gebleven. Zo staat in de catalogus 1910¹³ een stuk uit 1889: M. Nahuys. *De waarheid omtrent de familie Nahuys en van Nahuys. Hare grondig bewezen en wettig erkende en bevestigde afkomst en rechten tegen onware beweringen verdedigd.*¹⁴ Ook Nahuys' adellijke afkomst was in twijfel getrokken en Barend van Lockhorst had soortgelijke ervaringen. Blijkbaar leefde dat nog in de familie¹⁵; in ieder geval is dit stuk nog in de bibliotheek opgenomen. Anderzijds zijn delen uit de Bibliotheek Van Lockhorst al vanaf 1880 op de markt gekomen. Dat blijkt uit bepaalde aankopen en enkele verspreide berichten.¹⁶

Bij de veiling van wat toen van de bibliotheek over was verscheen: *Bibliotheek van Lockhorst : catalogus van genealogische handschriften, wapenboeken ..., boeken en prenten ..., afkomstig van B. ridder van Lockhorst : veiling 12 en 13 Mei 1910 door George Elte .. 1910 Leiden*¹⁷

Bij de Schoemaker-handschriften hieronder staan delen die in de Catalogus van 1910 zijn vermeld en andere waarvan is aan te nemen dat ze voor 1910 uit de Bibliotheek van Lockhorst verkocht zijn. Zoals al eerder gezegd berusten de gegevens hier en daar op gissingen.

Van Schoemaker via Busserus - Burlett - van Lockhorst tot nu

Titels	GSchm 1737	Buss 1782	Burlett 1807/50	Lockh 1910	nu	archiefr	koop	aant.
Korte beschrijving van Over Issel, der selver steeden, ... , 2 dln	I-92-13	252-6	p. 5	ja	OvArch	862-3	1880	1)
Beschrijving van het Landschap Drente ...	I-92-15	252-8	p. 6	ja	DrArch	371	1892	2)

Corte descr. van de steeden, enz. beh. onder de Generaliteit; ...	I-91-4	252-10	p. 6	ja	KUB	B147	1901	3)
Afdeelingen van 's Hetogenbosch benevens de gehele Meyery	1-92-16	252-9	p. 6	?	KUB?	B147?	1901	3) ?
Afbeelding en Korte Beschrijving van Groningen en Ommel ...	I-92-14	252-7	p. 5	ja	GrArch	f 477	1880	4)
Beschrijvinghe van de Steeden, Dorpen, ... enz. Gelderlandt 2 dl	1-91-1				RAGe		1906	5)
Afb. en Beschr. Adellijke Riddermatige ...lanthuizen Utrecht dl. 1	1-91-8	251-2	p. 5	2003	Flehite	1005-785	1910	6) 5 dl.
Afb. en Beschr. Adellijke Riddermatige ...lanthuizen Utrecht dl. 2	1-91-8	251-2	p. 5	2003 ?	UtrArch	LXXXVIA6	1910	6)
Korte Beschryving van het Graafschap Kuylenburg, Buuren, ...	I-92-11	252-5	p. 5	2025	KB	74D33	1910	6) 2 dl.
Wapens idm (van vorsten en voorname personen) 35 blz	1-100-7			1554	KB?	130B25	1910	6)
Kort verhaal of discours ...				1544	KB	131B16	1910	6)
Korte Beschr Steden, Dorpen, ... Heerlijkh. Vriesland ... , dl. 1-2	1-92-12	6-7?		2042	KB	132A37-38	1910	6) 1 dl
Korte Beschrijving van de Steden, Dorpen, ... Friesland ... dl 3	I-92-12?			verm	Treosar	998?	1880	7)
Genealogien / van alle de oude eedelen / Baronnen of vrij-...	3-4-14?			1527	Dauwe	H72	1910	8)
Beschrijving van Zeeland	I-91-5		p. 6	niet	KB	132D1	1855	9)

Kolom: Titels: (sterk) verkorte titels; zie > Overzicht van de handschriften van de Schoemakers > De handschriften topografie en geschiedenis. Daarbij staat soms ook meer over de herkomst.

GSchm: *Register...* van Gerrit Schoemaker; zie > Andries en Gerrit Schoemaker, topografen > Gerrit Schoemaker § Nalatenschap, deel - pag. - nr.

Buss: *Naamlijst van een Atlas ..* Hendrik Busserus, pag. en nr.

Burlett: *Catalogus ...* Everhard de Burlett 1807 en idem 1850; vermeld zijn de pag. nrs. van 1807

Lockh: Barend van Lockhorst

nu: OvAr: Overijsels Archief, Zwolle; DrAr: Drents Archief, Assen; KUB: Kath. Universiteit Brabant, Tilburg; GrArch: Groninger Archieven, Groningen; GeArch: Gelders Archief, Arnhem; Flehite: Museum Flehite, Amersfoort; UtrArch: Utrechts Archief, Utrecht; KB: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag; Treosar: Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum TRESOAR, Leeuwarden; Dauwe: Jozef Dauwe, Dendermonde.

koop: jaar van aankoop

aant.: 1) gekocht bij boekhandel G.A. van Trigst te Brussel

2) gekocht op een verkoping in Brussel

3) gekocht 1901, onbekend waar

4) In 1880 in Brussel aangekocht door de commissie van beheer van het provinciaal kabinet van oudheden, in 1891 door het Rijksarchief in Groningen.

5) gekocht op veiling R.W.P. de Vries, Amsterdam, daarvoor eigendom van fam. Verloop, Barneveld; waarschijnlijk 1880 in Brussel gekocht .

6) gekocht op 12-13 mei 1910 op veiling George Elte, Leiden, toen 5 banden

7) onbekend waar gekocht; wellicht boekhandel G.A. van Trigst te Brussel, zie 1)

8) geveild 12-13 mei 1910 op veiling George Elte, Leiden; ± 1990 gekocht bij Antiquariaat Dunker te Chaam.

9) was niet in het bezit van Van Lockhorst; waarschijnlijk 1850 gekocht op veiling Burlett en in 1855 weer geveild op auctie Veegers, Verwoert

Verspreide stukken

Behalve de hierboven genoemde is nog van een 25-tal Schoemaker-manuscripten bekend waar ze zijn. Meestal is de directe herkomst bekend, maar van vorige bezitters zijn er weinig gegevens. Hoezeer deze manuscripten verspreid waren, blijkt uit het feit dat uit geen enkele verkoop meer dan twee Schoemakers gekocht zijn. Het heeft daarom weinig zin, en is ook nauwelijks mogelijk, om hier dieper op in te gaan. De herkomst-gegevens staan bij de verschillende beschrijvingen genoemd.

Noten

¹ Zie hierboven in deze site: 'De lijst van Nahuys'.

² Zie deze site, deel Andries en Gerrit Schoemaker > Gerrit Schoemaker, § Nalatenschap.

³ Zie Six, Jhr. Dr. Jan Pieter in *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek*, dl. 4, p. 1244-1245

⁴ Zie 'Joost Romswinkel : jurist, magistraat 1745-1824' door J.A. Gruys in *Verzamelaars en verzamelingen: Koninklijke Bibliotheek, 1798-1998*, p. 36-40, 66.

⁵ Zie Van den Branden en Frederiks, *Biografisch woordenboek der Noord- en Zuidnederlandsche letterkunde*.

⁶ Voor meer gegevens over Willem Henskes zie deze site > Mattheus Brouërius van Nidek en zijn Atlas > resp. Mattheus Brouerius van Nidek en Willem Henskes.

⁷ Zie op deze site, deel Mattheus Brouerius van Nidek > Aanvulling en verbrokkeling, § Hendrik Busserus en § Naamlijst van een Atlas

⁸ Zie *De kasteeltekeningen van Abraham Rademaker*, Willem Beelaerts van Blokland & Charles Dumas, 2007, p. 40-41 en deze site, deel Mattheus Brouerius van Nidek > Aanvulling en verbrokkeling, § Everard de Burlett

⁹ Zie bijv. Karel Bostoën in 'Hier dreigt een drama! ...', *Dokumentaal*, jrg. 23, 1994, p. 152-163.

¹⁰ *Nederland's Adelsboek* 13 (1915) p. 164-170 en 41 (1948) p. 408-409

¹¹ Zie over B. van Lockhorst en zijn bibliotheek ook *De kasteeltekeningen van Abraham Rademaker*, Willem Beelaerts van Blokland & Charles Dumas, 2007, p. 39-40.

¹² Beiden zijn in het bezit geweest van tenminste één van Andries Schoemaker afkomstig werk, het door hem van tekeningen voorziene boek *Beschryvinge vande stadt ende landt van Dendermonde*, door Jacobus Maestertius, 1646. Het is thans in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, Afdeling Kostbare werken, nr. VH 27.687 A L.P. Voor een beschrijving van dit werk zie deze site, deel Andries en Gerrit Schoemaker > Handschriften van de Schoemakers nader bekeken > Beschryvinge vande stadt ende landt van Dendermonde.

¹³ Kavelnr. 1651

¹⁴ Het stuk is gepubliceerd in het *Algemeen Nederlandsch Familieblad* van 1889, p. 86 - 93 als antwoord op een polemiek in *De Nederlandsche Heraut* van 1887.

¹⁵ Nahuys woonde sinds 1884 in Brussel; drie van Barends kleinkinderen (overleden resp. 1892, 1898 en 1906)

woonden daar ook. Waarschijnlijk kenden ze elkaar; in ieder geval is Nahuys' verweerschrift uit 1889 in bibliotheek Lockhorst opgenomen.

¹⁶ - Gevers/Mensema, *Over de hobbelde bobbelde heide*, 1985, p. 46

- Jeanine Otten, 'De Atlas Schoemaker' in *Voor Nederland bewaard*, 1995, p. 180 en noot 13, p. 187, deels gebaseerd op mondelinge mededelingen van de heer M.D. Haga

¹⁷ Hoe belangrijk deze bibliotheek toen nog was blijkt uit het feit dat er een aparte catalogus van verscheen. De gehele veiling duurde een week. Voor maandag, dinsdag en woensdag werd een andere catalogus gedrukt: *Catalogue d'une collection importante de livres anciens et modernes, d'estampes et dessins, provenant en partie de la bibliothèque d'un avocat à La Haye et d'autres successions ... : la vente ... 9-11 Mai 1910 ... par George Elte* ... Op donderdag en vrijdag werd de collectie Van Lockhorst geveild.